

A Nyugat első nemzedéke 1/3

Ady és Babits

Dr. Hauber Károly, 2019

A Nyugat mozgalma

- A Nyugat a magyar irodalom legnagyobb hatású folyóirata és mozgalma, a köréje csoportosuló írók teremtték meg a modern magyar irodalmat
- 1908-tól 1941-ig jelent meg, eleinte néhány száz, később pár ezres példányszámban. 1929-ig Ignotus volt a főszerkesztője, de a legtöbb munkát Osvát Ernő végezte. Ezt követően Babits irányította a lapot, amelyet iparmágnások pénzeltek, főként Hatvany Lajos
- Címe a tájékozódás irányát jelezte: a világirodalmi mértéket
- Sikerült megvalósítani? Igen, mert a szerkesztés legfőbb szempontja az művészi érték volt

Második reformnemzedék

- A Nyugat első generációját szokták második reformnemzedéknek is hívni. Joggal, ugyanis óriási tehetségek sokasága lépett fel a 20. század elején, akár a reformkorban
- A nevek önmagukért beszélnek: Ady Endre, Móricz Zsigmond, Kaffka Margit, Babits Mihály, Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső, Tóth Árpád, Karinthy Frigyes, Krúdy Gyula, Tersánszky Józsi Jenő, Füst Milán...
- S emeljünk ki néhány kritikust is: Ignotus, Shöplin Aladár, Földessy Gyula

A Nyugat 25. éves évfordulója a Zeneakadémián

A Nyugat alkotógárdája Debrecenben 1940-ben

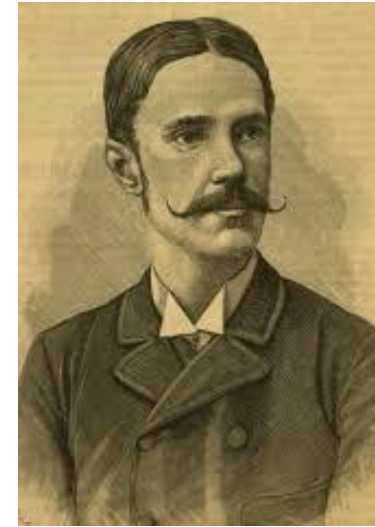
A fénykor magyarázata: szellemi pezsgés

- A Nyugat első nemzedéke nem a semmiből jött. Több ok is magyarázza a fellendülést:
 - Beérik Eötvös József oktatási reformja (1868), **világszínvonalú a magyar elitképzés**. A legtöbb író a gimnázium önképzőköréből indul, s mivel tanárnak készül, a pesti egyetem Négyesy-szemináriumában képezheti magát tovább
 - A tanárutánpótlást 1895-től az **Eötvös Collegium** is segíti, **tudós tanárok sokasága** kerül ki innen

- Nagy szerepe van annak is, hogy az **immár világvárossá növekedett Budapest igazi szellemi központ**
- Több vidéki város is igyekszik vele lépést tartani, kivált **Nagyvárad**. **Itt jelenik meg 1908-ban a modern magyar irodalom fontos vállalkozása, a Holnap antológia**
- Jó néhány új szervezet, lap, kiadvány járul hozzá a szellemi pezsgéshez: a **Thália Társaság**, a **Társadalomtudományi Társaság** és folyóirata, a **Huszadik Század**, a **Vasárnap Társaság...**

A fénykor magyarázata: előjáték

- A Nyugat hőskora a klasszikus modernség kora nálunk. A szimbolizmus, a szecesszió, a realizmus és a naturalizmus határozza meg ezt a időszakot
- Előkészítésben nagy szerepet játszik az előző nemzedék, amely témavilágban, stílusban már sok mindent megelőlegez
- Néhány nagy név közülük: a lírában Vajda János, Reviczky Gyula és Komjáthy Jenő (fent), az epikában pedig Bródy Sándor, Gozsdu Elek és Petelei István (lent)

Ady jelentősége, időszerűsége

- Ady sokarcú költő, megrendítő módon élte át és megrázó erővel fejezte ki a modern ember élményvilágának szinte minden fontos mozzanatát: a magány, az öregség és a halál problémáját, valamint az értékválságot: a kétségbe vont istenhitet, a nemi szerepek és a hazához való viszony átalakulását
- Életműve világirodalmi rangú nemzeti örökség. Nemcsak témavilágának időszerűsége, hanem a mélysége miatt is. Ady a legnagyobb nyelvművészek egyike, a magyar nyelv számos rétegét felhasználva alakította ki a maga összetéveszthetetlenül egyedi beszédmódját, s megújította a versritmust is (szimultán verselés)

Ady igazolványképe a Budapesti Naplónál, 1907-ben

Ady Endre élete 1.

- Ady Endre (1877-1919) a Szilágymegyei **Érmindszenten** született elszegényedett nemesi családban. Apja Ady Lőrinc gazdálkodó kisbirtokos, anyja Pásztor Mária. Egy testvére van: Ady Lajos, magyar-latin szakos tanár
- Az elemi iskolát szülőfalujában, az algimnáziumot a **nagykárolyi piaristáknál**, a főgimnáziumot a **zilahi református kollégiumban** végzi. Eminens tanuló, sikeresen szerepel az önképzőkörben is

Ady szülőháza Érmindszenten

- Ezután **Debrecenben** jogot tanul, de elcsábítja az újságírás. Előbb Debrecenben, 1900-tól **Nagyváradon** újságíró. Előbb a Szabadság, majd 1901-től a radikális Nagyváradai Napló munkatársa

Ady élete 2.

- Nagyváradon két meghatározó élmény is éri:
 - Itt szerzi **vérbaját**, szifiliszét, amelyet 1904-ben diagnosztizálnak
 - 1903-ban a városban ismerkedik meg nagy szerelmével, **Diósy Ödönné Brüll Adélla**, akivel 1912-ben szakít (Elbocsátó szép üzenet)
- Léda biztatására utazik először Párizsba. Később felváltva él a fővárosban, Párizsban és Érmindszenten. Főként újságírásból keresi kenyerét

- 1911-ben kezd el levelezni **Boncza Bertával, Csinszkával**, akit 1914 áprilisában Csucsán meglátogat, 1915. márc. 17-én feleségül vesz
- A következő években betegsége súlyosbodik, vérbajának szövődményeibe hal bele

Ady édesanyjával és Csinszkával

Jelleme, személyisége

- Műveltsége más volt, mint Babitsé vagy Kosztolányié: nem tudott olyan sok nyelvet, nem volt annyira otthon a világirodalomban. Főként lapokból tájékozódott, ám bámulatos értékítélettel rendelkezett. Nagyságával tisztában volt, de tudott szerény lenni, kivált barátaival szemben
- Önpusztító életet élt, rengeteget dohányzott és sokat ivott, de nem volt alkoholbeteg
- Saját bevallása szerint érzékenysége miatt volt szüksége e pótszerekre. Nélkülük nehéz lett volna elviselnie a magyar sorsot

Pályaszakaszai

- Három szakaszra osztható pályája:
 - Első szakaszát az Új versek, (1906) és a Vér és arany (1907) fémjelzi. Ezt az **érzelmi forradalmiság** időszakának nevezte Király István
 - Második korszaka 1908-tól a világháborúig tart: szembenéz a lét értelmetlenségével, s **nagy keresővé válik** (Isten, haza, forradalom)
 - Utolsó időszakát a **háború alatti versek** jelentik, amelyek A halottak élén című kötetben jelentek meg

Verseskötetei

Új versek (1906)

Vér és arany (1907)

Az Illés szekerén (1908)

Szeretném, ha szeretnének (1909)

A Minden-Titkok versei (1910)

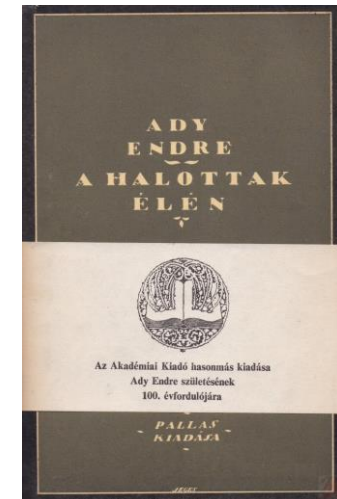
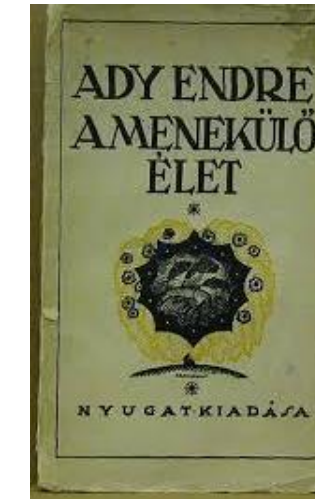
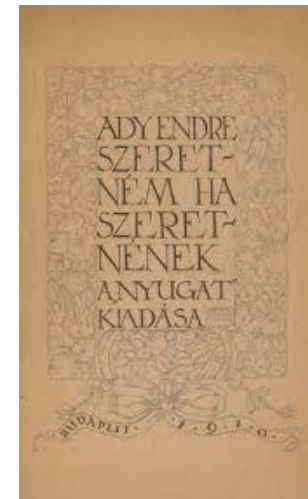
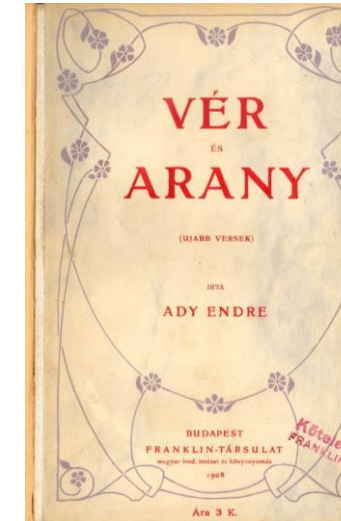
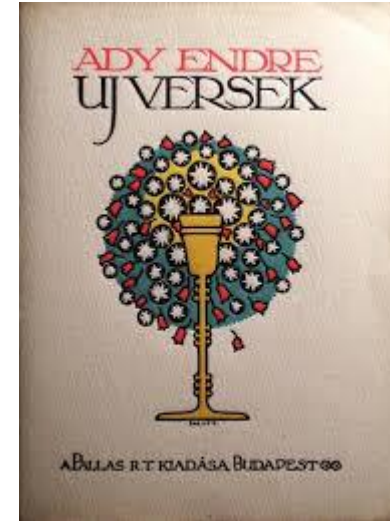
A menekülő Élet (1912)

A magunk szerelme (1913)

Ki látott engem? (1914)

A halottak élén (1918)

Az utolsó hajók (1923, posztumusz)

Első korszakának jellemzői

- Az Új versektől kezdve Ady **ciklusokba rendezi verseit**. Témák szerint csoportosítja őket, a kiemelt költemények az elejére vagy a végére kerülnek. A címek rendszerint három szóból állnak
- Első két kötetében négy motívum uralkodik: **UGAR, SZERELEM, HALÁL, PÉNZ**. Ezek szimbólumrendszerre épülnek az Új versekben és a Vér és aranyban
- A **szimbolizmus** mellett leginkább a **szecesszió** jellemzi ezt az időszakát. Jelen vannak az irányzat életérzésének sajátosságai (felfokozott magányérzés, halálkultusz ...), a megformálásban pedig fontos szerepet kap a dekorativitás, amit főleg a képgazdagság az ismétlések szolgálnak
- **Jellegzetes hóstípusa a művész, akinek nem az alkotás, hanem a lelki érzékenység a legfőbb sajátja**

Az Ugar-motívum

- Erőteljes **drámaiság** jellemzi Ady Ugar-verseit. Az értékeket képviselő lírai én száll szembe bennük az elmaradott Magyarországot jelképező Ugarral
- Az Ugar termékeny, de parlagon hagyott földterület (ez jelzi a nagy lehetőségeket). **A lírai én szeretné megművelni, de kudarcot vall**
- Az ok legtöbbször az, hogy **a hős feladja a küzdelmet**, hasonlóan az Ugarhoz. **A versek értékszerkezete** nem tragikus, hanem **tragikomikus**
- Ezt figyelhetjük meg az első kötet címadó versében. **A magyar Ugaron** látomásos tájvers. Két szerkezeti egységre bontható: az első két strófában a lírai én a cselekvő, dacosan szembefordul az elmaradottsággal, s figyelmeztet a lehetőségekre („*ős, buja földön dudva, muhar*”)
- Ezután az Ugar veszi át az irányítást, magához húzza a beszélőt, s ő nem ellenkezik. A lezárás ironikus megszemélyesítése („*kacagó szél*”) érzékelteti: a lírai én feladta értékeit, maga is az Ugar részévé vált

Három Ugar-vers

- Hasonló eseménysor figyelhető meg **A Hortobágy poétájában** is. A modernizált életkép érzékeny lelkű hősének értékei a parlagi környezet miatt nem tudnak kibontakozni („lelkét”- „lelegelték”), ő is olyan lesz, mint társai: eltemeti a nótát, káromkodik vagy fütyörészik
- Más **A Tisza-parton** című vers. Ez előbb az egzotikus Gangesz-partot mutatja be mintegy a művészet őshazájaként, ahol a lírai én lelki értékei kibontakozhatnak. Az Ugar egyik variánsát, Tisza-partot állítja ezzel szembe

- Mi jellemzi ezt? Az elmaradottság, a durvaság, a nyers érzékiség. A lezárás kérdése („*A Tisza-parton mit keresek?*”) a költő otthontalanságát hangsúlyozza
- A küzdelem hiábavalósága áll **A magyar Messiások** középpontjában. Kulcssora: „*s üdve nincs a keresztnek*” – áldozatuk nem vezet eredményre
- A tárgyias vers dalszerűsége (szimultán ritmus, sok ismétlés) ugyanakkor kiemeli a helytállást is. Bár reménytelen a harc, a „magyar Messiások” nem adják fel a küzdelmet. **Szembeszállnak a lehetetlennel is.** Ezt a magatartásformát nevezte Király István „**mégis-morálnak**”

A Léda-szerelem versei

- Ady szerelmi lírája több újdonságot is hoz a magyar irodalomba

- Nála a szerelem nem boldog önfeladás, hanem **önzés, harc és boldogtalanság**. A boldogság csak emlékként vagy lehetőségként van jelen. Megjelenik verseiben az **erotika** is. Ő írja az első verset magyarul a szeretkezésről

- **Az Önzés kulcsverse a Mert engem szeretsz**, amelyet az Üdvözlégy Mária című ima ritmusára írt: „*Áldott csodáknak/Tükre a szemed,/Mert engem nézett...*”
- **A Vad szirttetőn állunk a kéjérzés csúcspontját mutatja be**. A címben kiemelt kép ennek a szimbóluma:

*Vad szirttetőn mi ketten
Állunk árván, meredten,
Állunk összetapadtan,
Nincs jajunk, könnyünk, szavunk:
Egy ingás és zuhanunk.*

*Véres hús-kapcsok óvnak,
Amíg összefonódnak:
Kékes, reszkető ajkunk.
Míg csókolsz, nincsen szavunk,
Ha megszólalsz zuhanunk.*

Három Léda-vers

- A **Meg akarlak tartani** egy paradoxont bont ki: a beszélő azt kéri a kedvestől, űzze el, hogy szerelmük beteljesüljön. Íme, a jelennek örülni nem tudó, örökösen gyötrődő modern ember szerelemélménye
- Modern haláltánc a **Lédával a bálban**. A boldogságban úszó bálteremben hirtelen megjelenik egy fekete pár: a beszélő és szerelme. Dermedt csönd lesz, ők táncba fognak...
- Értelme? A boldogság csak időleges és törékeny, mindig ott leskelődik mögötte a boldogtalanság

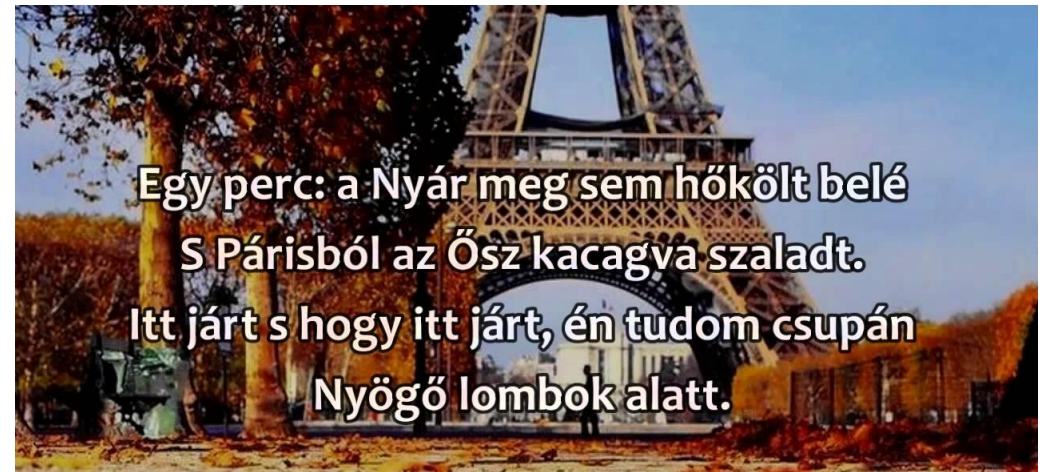
- Nem galambpár, két ragadozó madár jelképezi a szerelmeseket a **Héja-nász az avaron** című versben. Útjuk a nyárból az őszbe: az életből a halálba, a boldogságból a boldogtalanságba tart
- A céltalanság és a harc jellemzi a szerelmet és az életet – sugallja a mű, némi reményt csak a társtudat (mi) lop a versbe...

A halál élménye

- Divatos téma volt a halál a kor költészetében: az unalmas életben az egyetlen Titkot, a nagy Ismeretlent jelentette. Eljátszott vele Ady is, átesztétizálta, megszépítő körülírásokkal tette elviselhetőbbé. Szép példája ennek **A Halál rokona**, tán a legszebb dekadens verse irodalmunknak
- A **Párisban járt az Ősz** a halál másik arcát is megmutatja. A második strófában még költői téma, „kis-rőzse dalok” szólnak róla

- Ám a harmadikban jön a fordulat: *„Elért az Ősz és súgott valamit,/Szent Mihály útja beleremegett”* – érzékelteti a külső változás a lélekben lejátszódó tragikus élményt, az élet végeességére való ráeszmélést...
- Az élmény szorongó emberré teszi a beszélőt, a „nyögő lombok” ezt jelzik

A pénz-motívum

- Akár Balzacnál, a gyönyörök és a pénz mozgatja a modern világot – sejteti már a második kötet címe is: Vér és arany
- A témát már az Új versek felvillantja: erről szól a **Harc a nagyúrral** című látomásos allegória

- A címben is kiemelt **disznófejű nagyúr** a csak haszonban gondolkodó, **érzéketlen tőke jelképe**. Ő nem szólal meg, gesztusai azonban jelzik a megértés hiányát
- Hozzá fordul az életet intenzíven megélni akaró, gyönyörre vágyó beszélő. Előbb könyörög, hízeleg, felajánlja tehetségét („*Nézd meg, ki vagyok*” *(súgtam neki)* *S meglékeltem a fejemet*”), végül összeecsapnak
- A mitikussá növesztett küzdelem az élet és a halál határmezsgyéjén zajlik, a beszélőnek kevés esélye van
- A vers a balladára emlékeztet (elhallgatások, ismétlések)

Második pályaszakasza: Válság és útkeresés

- **Az Illés szekerén** című kötet (1908) jelzi Ady költészetében a változást. Átalakul beszédmódja, kevesebb lesz verseiben a költői kép és az ismétlés, nagyobb hangsúlyt kap a grammatikai megformálás
- **Módosul világképe is. Új témák, új problémák kerülnek a középpontba:** Megjelenik az útvesztés, az élet céltalanságának és értelmetlenségének, a „minden Egész eltörött”-nek az élménye. **Ugyanakkor a költő nagy keresővé válik: megpróbál reményt találni a reménytelenségben. A keresés irányai:**
 - **ISTEN** (E kötettől kezdve minden kötetében külön ciklust kapnak az istenes versek).
 - **FORRADALOM** (Ady igazi demokráciát akar, radikálisan)
 - **SZERELEM** (szerelemélménye szinte „mámor-vallássá” alakul)
 - **HAZASZERETET** (most teljesedik ki hazafias lírája)

Az értékválság élménye

- A modern korban bekövetkező értékválságnak három fő ismérve van:

- Az első **a világ kaotikussá, kiismerhetetlenné válása**. Abból fakad ez, hogy a romantikát követő modern korban nincsenek immár nagy igazságok, amelyeket mindenki elfogadna. Helyükbe kis igazságok lépnek – mindenkinek a magáé; a világ atomizálódik

- A másodikat **céltalanságnak**, a jövő elvesztésének lehet nevezni. Ma már közhelynek számít az, ami Ady korában még korántsem volt evidencia: az emberiség előtt álló út annyira bizonytalan, hogy nemhogy vonzó víziók, de még bizakodó narratívák (elbeszélések) sem nagyon szólnak róla
- Az értékválság harmadik jellemzője logikusan következik az első kettőből. Ha kaotikus a világ és elveszett a jövő, akkor mi más lehetne **a modern ember legsajátabb életérzése, mint a szorongás?**

Kocsiút az éjszakában

- Az értékválság kulcsverse a **Kocsiút az éjszakában**
- Formailag dal (legfontosabb stíluseszköze az ismétlés), érzékeltetve, hogy e műfaj nagy költő kezén alkalmas a modern ember problémáinak kifejezésére is
- A látomásos vers **fő motívumai: az éjszaka és az utazás**. A világ szétesése, a „minden Egész eltörött” élménye a kísérteties sötétség világából nő ki. S a beszélő szomorú, szorong. E bizonytalanságban nem tudja honnan hová visz az útja, hiszen nem képes alakítani sorsát, csak megtörténnek vele a dolgok

Kocsiút az éjszakában

*Milyen csonka ma a Hold,
Az éj milyen sivatag, néma,
Milyen szomorú vagyok én ma,
Milyen csonka ma a Hold.*

*Minden Egész eltörött,
Minden láng csak részekben lobban,
Minden szerelem darabokban,
Minden Egész eltörött.*

*Fut velem egy rossz szekér,
Utána mintha jajszó szállna,
Félig mély csönd és félig lárma,
Fut velem egy rossz szekér.*

Az elsüllyedt utak

- **Az elsüllyedt utak létösszegző vers**, a beszélő életútjában mutatja meg az értékválság következményeit
- Ha az emberi élet szakaszaihoz kapcsoljuk: az első három strófa a gyermekkor védettségéből való kiszakadást jeleníti meg, a következő három pedig ennek következményeit rajzolja. **A beszélő a felnőtté válással nem egy ígéretes jövőt valósított meg, hanem a létezés senkiföldjére került.** Elhagyta a régi értékeket, újakat azonban nem talált helyettük, s immár vissza sem menekülhet egykori önmagához
- **Mintha A tékozló fiú modern változatát olvasnánk**; ott vissza lehetett térni a szülői ház megtagadott világához, itt erre nincs lehetőség – nincsenek célok, mert a világ kaotikussá vált, csak az bizonyos, hogy meghalunk („nyitogatnak egy vén kaput”)

Ady istenkeresése

- Ady Endre **református (kálvinista) vallású volt**, anyai ágon lelkészek voltak felmenői között
- **Hitben nőtt fel**: ezt kapta Érmindszenten a családtól, így nevelték az iskolákban
- **Ifjúkorában** az új eszmék (mindenekelőtt Nietzsche) és az új élmények hatására **eltávolodik Istentől**. Ám **amikor találkozik az élet értelmetlenségével, újra felébred lekében a hit, s megpróbál visszatalálni Istenhez**
- **Ez néha sikerül neki, néha nem**. Hite a modern emberé; a deizmussal jellemezhető: Istenben hisz, de kételkedik az isteni gondviselésben

Álmom: az Isten című verse mutatja meg a legjobban az istenkeresés kiindulópontját:

Az első strófa a lírai én léthelyzetét rögzíti, a lét értelmetlenségét, reménytelenségét és céltalanságát:

*„Batyum: a legsúlyosabb Nincsen,
Utam: a nagy Nihil, a Semmi,
A sorsom: menni, menni, menni
S az álmom: az Isten.”*

Ebben a helyzetben jelenik meg megoldásként Isten. Milyen megoldás ez? Lelki békéhez vezet (2. strófa) és segít elviselni a halált (3. versszak)

A Sion-hegy alatt

- **A modern ember** istenélményét mutatja be. Azét, aki **eltávolodott Istentől, nélküle azonban nem tud mit kezdeni magával**. Erről írta 1970- es naplójában Márai:

„A XVIII. század felszámolta a Vallást. A XIX. század felszámolta az Istent. A XX. század felszámolja az Embert”

- Szerkezetileg négy egységre tagolható:
 - Az első két strófa az Úr alakját rajzolja meg
 - A harmadik versszakban a „rongyolt lelkű” lírai ént látjuk
 - A 4-6. szakasz szól a beszélő és Isten találkozásáról. Csak előbbi beszél, de nem tud közel kerülni hozzá
 - A lírai én tragikus magánya zárja a művet

- Miért nem találhatnak egymásra?
- Nem az Úr az oka, hanem a beszélő. Az Úr szívesen segítene („*Jó volt, kegyes volt az öreg.*”) A lírai én azonban hiába töri a fejét kétségbeesetten („*Jaj, jaj, jaj, nem emlékezem*”) nem tudja megszólítani, sem a neve nem jut eszébe, sem egy gyermeki ima

- **A kommunikáció megghiúsulása a keresés kudarcát jelzi. A beszélő túlságosan távol került a Teremtőtől, s már nem tud visszatalálni hozzá. Mint Pilinszky Apokrifjében: „*Addigra én már... kő vagyok*”**

Az Úr érkezése

*Mikor elhagytak,
Mikor a lelkem roskadozva vittem,
Csöndesen és váratlanul
Átölelt az Isten.*

*Nem harsonával,
Hanem jött néma, igaz öleléssel,
Nem jött szép, tüzes nappalon
De háborús éjjel.*

*És megvakultak
Hiú szemeim. Meghalt ifjuságom,
De őt, a fényest, nagyszerűt,
Mindörökre látom.*

- E vers felel az előzővel. Azt a mozzanatot jeleníti meg, amikor a beszélő közel került Istenhez
- **A találkozás életre szóló, sorsdöntő élmény. Ez avatja ifjúból férfivá.** A kulcshely: „*És megvakultak hiú szemeim*”. Azaz belátja az emberi lét korlátait, nem akar már Isten helyébe lépni
- **A pokolból jut föl a mennybe.** Hogy eljusson a Teremtőhöz, meg kellett tapasztalnia a szenvedést, az emberlét tragikumát: „*lelkem roskadozva vittem*”, „*háborús éjjel*” ...

Ady és a forradalom

- Ady polgári forradalmár volt: polgári demokráciát akart, méghozzá radikálisan, azaz gyorsan és megalkuvás nélkül. Emellett erőteljes szociális érzékenység jellemezte. Egy olyan Magyarországért küzdött, amelyben az alul lévők is fölemelkedhetnek
- Ez magyarázza ide tartozó verseinek indulatát (Dózsa György unokája, A Hadak útján, A Tűz csiholója stb.). Egyik legszebb forradalmi verse **A magyar jakobinus dala**

- E tanító óda a soknemzetiségű történelmi Magyarország elnyomott népeinek összefogására, *„a szolganepek Bábelének” felemelésére* buzdít. A felhívást erősíti, hogy a beszélő nem felszólító, hanem kérdő mondatokban fogalmaz: *„Ezer zsibbadt vágyból mért nem lesz/végül egy erős akarat?”*
- Az indoklásban a sors- és érdekközösségre hivatkozik
- Mesterien alkalmazza a retorikai eszközöket: ismétlés, halmozás, ellentétek, párhuzamok...

A szerelem mint mámor-vallás

- Ady szerelemfelfogása egyetemesül második korszakában. Már nem elégszik meg egyetlen nővel, minden nőre aspirál, szeretne teljesen feloldódni a szerelem nyújtotta extázisban
- Miért? Azért mert ez az élmény, ha időlegesen is, de megszabadítaná a létszorongás nyomasztó terhétől
- Erről szól az **Óh nagyszerű szerelem** című verse, s ezt bontja ki az Elfogyni az ölelésben, amelynek első két strófája a vágyat fogalmazza meg, az utolsó pedig indokol; kulcsa a „vig halott” oximoron

Elfogyni az ölelésben

*Szájon, mellen, karban, kézben,
Csókban, tapadva, átkosan
Elfogyni az ölelésben:
Ezt akarom.*

*Epében, könnyben és mézben,
Halálosan, tudatosan
Elfogyni az ölelésben:
Ezt akarom.*

*Ilyen nagy, halk, lelki vészben
Legyek majd csontváz, vig halott
Elfogyni az ölelésben:
Ezt akarom.*

Ady hazafisága

- **Életművének középpontjában a hazaszeretet áll:** „Mit ér az ember, ha magyar” (Az ős Kaján)
 - Hazaszeretetének jellemzői: eleve elrendelt, ostromozó és aggódó hazaszeretet
- 1. Eleve elrendelt hazaszeretet:** hiába lenne jobb másutt, a szív ide köti az embert, csak magyarként élhetünk teljes életet
- Kulcsvers: **Föl-földobott kő.** Keretes szerkezetű. A címben kiemelt, a természeti törvényre utaló alapkép érzékelteti: a lírai én nem tud elszakadni hazájától

- Ezt fejezi ki a vers egésze, az uralkodó stíluseszköz az ellentét
- 2. Ostromozó hazaszeretet:** erőteljesen bírálja a hazát, hogy jobbá legyen
- Kulcsvers: **Nekünk Mohács kell.** „Fordított himnusz”, nem áldást, hanem sorcsapásokat kér a hazának
- 3. Miért? Az aggódó hazaszeretet miatt.** Ha elpuhulunk, elpusztulunk.

Kuruc versek

- Ady hazaszeretetének legszebb alkotásai közé tartoznak **kuruc versei**. **Helyzetdalok ezek:** a Rákóczi mellett küzdő kuruc vitéz nevében beszél. Főként az eleve elrendelt és az ostromozó hazaszeretet jelenik meg itt
- A **Sípja régi babonának** beszélője elhagyja Magyarországot a leverett szabadságharc után. Bírálja a hazát, s azt állítja: sose jön vissza
- Az „édes népem” és az „issza – vissza” rímpár azonban elárulja: szíve itt maradt

- Három szerkezeti egységre tagolható a **Bujdosó kuruc rigmusa**
 - Az első négy versszak arról szól, hogy a vitéz múltban mindent megtett a hazáért, de semmit nem kapott cserébe (tagadószók, ellentétek)
 - A következő kettőben Lengyelországban van a beszélő. Mindene megvan, mégis hazavágyik
 - A lezárás összefoglal. Oximoronja („áldott ínség”) és paradoxonja („kínhalál az üdvösséged”) **az eleve elrendelt hazaszeretetet jelzi**

Utolsó korszaka: költészete a világháború alatt

- Egyetlen kötete jelent meg ebben az időszakban: **A halottak élén**. Ez azonban az egyik legszínvonalasabb alkotása, négy év válogatott verseit tartalmazza
- Világképének és poétikájának megváltozásáról hoz hírt a verseskönyv:
 - Ama kevesek közé tartozik, akik azonnal felemelik szavukat a világégés ellen. **Úgy látja a világégés mindent megváltoztatott, az embert is elaljasította.** Ezért értékelődik át nála a közelmúlt, amit egykor bírált, most értékké lesz
 - Változik a beszélő pozíciója is: gyakori beszédhelyzet a jövődőlés és a vallomás, de az egykori látnokból sokszor esendő ember, az **éncentrikus versekből szituációcentrikus lesz, s ír tárgyias verseket is.** Nagy teret kap az idők eljövételének és a magyarság pusztulásának tragikus víziója
 - Nyelve expresszionizmushoz közelít, a kifejezés érdekében gyakran archaizál és sűrűn él neologizmussal; főleg a Károlyi-Bibliából merít

Emlékezés egy-nyár éjszakára

- A világháború kitörésének éjszakáját sűríti látomásos képsorba ez a szabadvers. Nyomasztó képeit a „*Különös, különös nyár-éjszaka volt*” refrén tagolja. Azt hangsúlyozza: ez az éjszaka mindent megváltoztatott

- A költemény középpontjában a **fordulat-élmény** áll. **A világháború mindent tönkretett** („*fordulása élt s volt világnak*”), **de leginkább az embert**: a legalantasabb indulatokat, a gyilkos ösztönöket hozta felszínre: „*Sohse volt még kisebb az ember*”, „*Az iszonyúság a lelkekre kaján örömmel ráhajolt*”, „*Véres, szörnyű lakodalomba/ részegen indult a gondolat...*”
- A beszélő csak a költemény végén jelenik meg: tehetetlen, nem tud szabadulni a nyomasztó emléktől, s csak hite ad némi reményt

Az eltévedt lovas

- Tárgyas vers ez: a látomásos képsor önmagáért beszél
- Mi történik az alkotásban? Ha közel hajolunk hozzá, látjuk: az ember által megművelt kultúrtáj helyett **újra megjelenik a civilizáció előtti, ősi táj**. A fordulat a vers közepén, az 5. strófában következik be:

*„Erdővel, náddal póre sík
Benőtteti hirtelen, újra
Novemberes, ködös magát
Mult századok ködébe bújva.”*

- **Értelme?** Valami hasonló játszódik le itt is, mint az előző műben: **az ember elaljasul, kibújik belőle az állat („csupa hajdani eszelősök”)**
- Ezért téved el a lovas, amely szimbólum. Jelképezheti a magyarságot, de az egész európai civilizációt is

Két vers az értékőrzésről

- Modern tanító óda az **Intés az őrzőkhöz**, vagyis azokhoz, akiket nem tévesztettek meg „a szörnyű állat-hős igék”. Akik számára továbbra is fontosak a keresztény humánus értékei
- Ezeket a csillagok jelképezik:

*S a csillag-szóró éjszakák
Ma sem engedik feledtetni
Az ember Szépbe-szőtt hitét
S akik még vagytok, őrzőn, árván,
Őrzők: vigyázzatok a strázsán.*

- A hó alatt megbújva a Tavaszt váró maggal azonosítja magát a beszélő a **Mag hó alatt** című költeményben.
- A Tavasz egy eljövendő szebb kor jelképe. A lírai én egy „új emberű új világban” reménykedik

A Csinszka-szerelem

- Nem volt idilli Ady és Csinszka viszonya. Ám lehettek boldog pillanatai, hiszen a költő verseiben igazi társként mutatja be hitvesét
- **Gyönyörű elégiákat írt kapcsolatukról.** Ellentétre épülnek ezek. A kérdező szituáció tragikus: a világháború iszonyata, amellyel szemben két kapaszkodót talál a beteg költő: a múlt értékeit, valamint a társat, aki enyhíti szenvedéseit
- A legszebb versek: Őrizem a szemed, De ha mégis, Nézz, drágám, kincseimre

Őrizem a szemed

- Utolsó, egyetlen menedékként mutatja be a szerelmet ez az elégia. **A beszélő életében a társ az egyetlen bizonyosság** – hangsúlyozza az ismétlődő versszak. Őt és kedvesét két gesztus: a tekintet és a kézfogás kapcsolja össze
- A társ fontosságát kiemeli a második és a negyedik strófa is. Az előbbi a múltból szól. A „világok pusztulása” a háborúra utal, de nemcsak a fizikai pusztulásra, hanem eszmék és hitek szertefoszlására is
- A jövővel köti össze a jelent az utolsó versszak. Ennek bizonytalansága is kiemeli az összetartozás fontosságát és szépségét, amit a dalszerű forma is érzékeltet

*Már vénülő kezemmel
Fogom meg a kezedet,
Már vénülő szememmel
Őrizem a szemedet.*

*Világok pusztulásán
Ősi vad, kit rettenet
Úz, érkeztem meg hozzád
S várok riadtan veled.*

*Már vénülő kezemmel
Fogom meg a kezedet,
Már vénülő szememmel
Őrizem a szemedet.*

*Nem tudom, miért, meddig
Maradok meg még neked,
De a kezedet fogom
S őrizem a szemedet.*

Babits Mihály élete 1.

- Babits Mihály (1883-1941) **Szekszárdon** született művelt nemesi családban. Édesapja, Babits Mihály törvényszéki bíró, édesanyja Kelemen Auróra
- A **pécsi ciszterci gimnáziumban** érettségizik, majd a **pesti egyetem** magyar-latin szakán tanul tovább. Itt köt barátságot Kosztolányival és Juhász Gyulával, velük együtt tevékenykedik a Négyesy-semináriumban. Ekkor még filozófusnak készül
- Az egyetem után a tanári pályára lép: gyakorlóévét **Baján** tölti, majd **Szeged** (1906-1908) és **Fogaras** következik (1908-1911). **1911-ben Újpestre helyezik, ettől kezdve élete végéig Budapesten él**

Babits szülőháza Szekszárdon

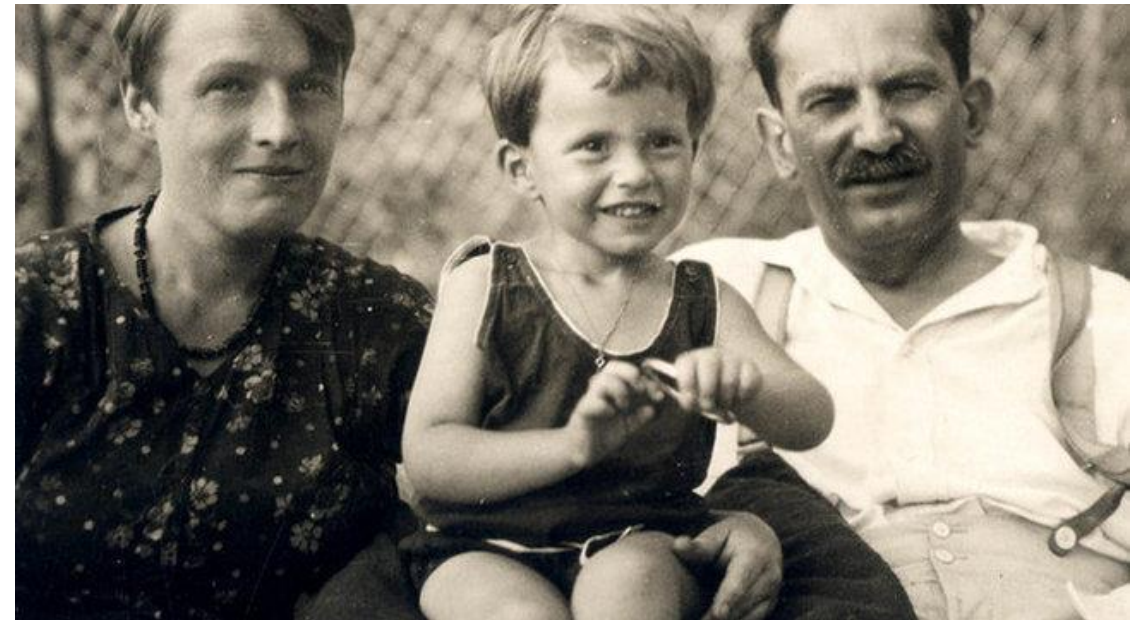
Testvéreivel, Angyalkával és Istvánnal 1906 körül

Babits Mihály élete 2.

- 1921-ben nősül. Felesége, **Tanner Ilona Török Sophie** néven maga is ír. Gyermekük nem születhet, de 1928-ban örökbe fogadnak egy kislányt (ld. lent)
- 1924-től sokat van **esztergomi nyaralójában**; autogramfalán a kor sok kiválóságának aláírása látható. Ekkor már irodalmunk vezéralakja
- 1937-ben gégerákot állapítanak meg nála. 1938 elején megműtik, javul, majd rosszabbodik állapota. A Siesta szanatóriumban hal meg

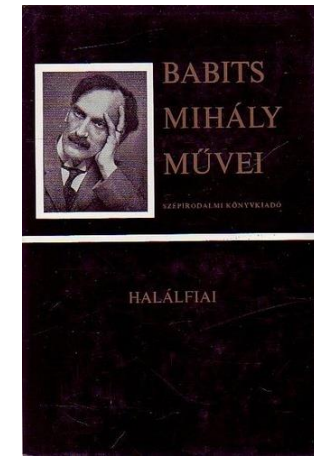
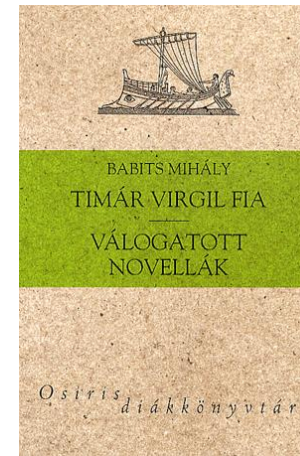
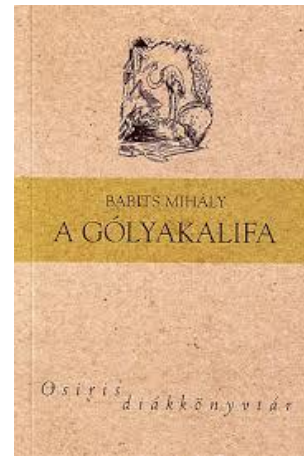
Babits nyaralója és a ház híres autogramfala Esztergomban

Babits felesége és fogadott lányuk, Ildikó, aki a Sophie öccse által teherbe ejtett cselédlányuktól született

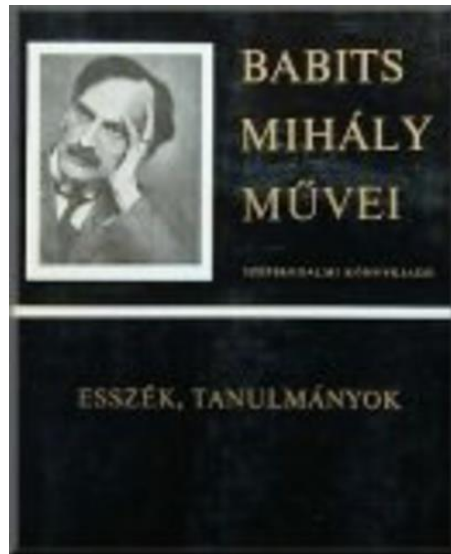
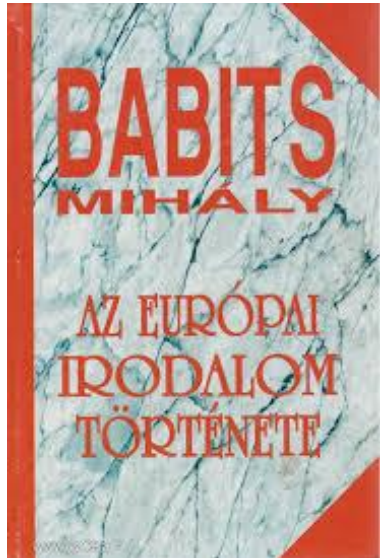
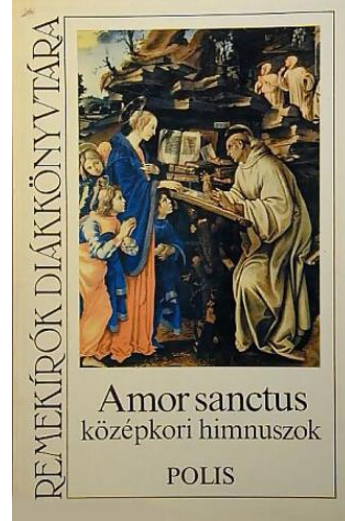
Irodalomtörténeti helye

- Babits nem csupán irodalmunk egyik legnagyobb alakja, de tán legmélyebb gondolkodónk is. Párját ritkító műveltség, igényesség, erkölcsi szigor a fedezete minden sorának. Örök példa...
- Fő területe a líra, de írt jelentős regényeket, fontos műfordításokat is
- **Esszéi és tanulmányai** közül nem egy alapműnek számít, s fontos szerepet töltött be **irodalomszervező**ként is: a Baumgarten-alapítvány kurátoraként és a Nyugat szerkesztőjeként

- **Négy regényt írt.** Egy mélylélektanit (**A gólyakalifa**, 1913), amelynek főszereplőjét álmai pusztítják el. Egy fejlődésregényt (**Tímár Virgil fia**, 1921), amely a keresztény szeretet lényegét világítja meg. Egy önéletrajzi ihletésű családregényt (**Halálfiái**, 1927) saját rétegéről. És egy érdekes antiutópiát (**Elza pilóta vagy a tökéletes társadalom**, 1933)

A műfordító és az esszéista

- A világirodalom javát a nyugatosok ültették át magyarra. Babits oroszlánrészt vállalt ebben. Lefordította **Dante Isteni színjátékát** (1929), Szabó Lőrincsel és Tóth Árpáddal megteremtették a **magyar Baudelaire-t** (1923), magyarította a szerelmi és vallásos költészet legszebbjeit (**Erato**, 1920, **Amor Sanctus**)...
- Esszéistaként legnagyobb alkotása **Az európai irodalom története** (1936): egy nagy elme olvasónaplója a legjelentősebb művekről. Ezek alkotják szerinte a világirodalmat. Rövidebb lélegzetű írásai közül emeljük ki A magyar jellemről, valamint a Vörösmartyról szólót, továbbá a Petőfi és Arany címűt

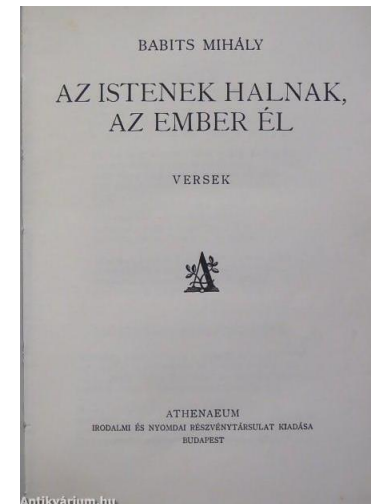
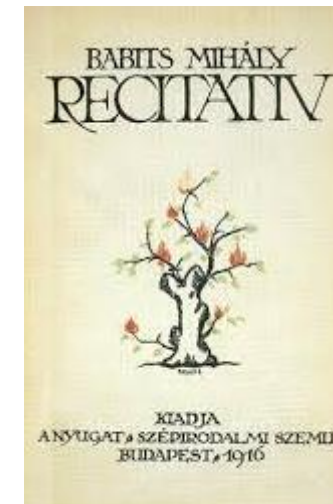
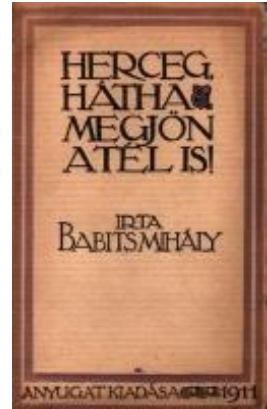
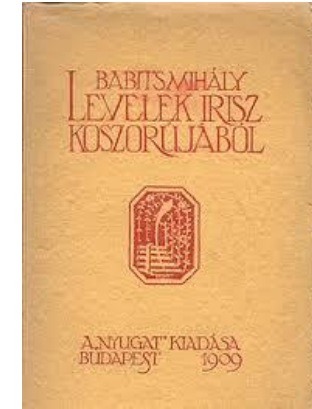
A lírikus Babits

- Babits költészete a klasszikus gondolati költészet kiemelkedő példája. Pályáját négy szakaszra oszthatjuk
 - Az első a világháborúig tart. Két első kötetével több poétikai újítást is hoz a magyar irodalomba
 - Második korszaka a világháború időszaka. Az expresszionizmus eszközeivel tiltakozik a háború ellen
 - A 30-as évek közepéig a részvét és az értékőrzés lesz legfontosabb témája

- Negyedik, kései időszakában az elmúlás kerül érdeklődésének középpontjába. Ekkor alkotja meg a Jónás könyvét is

Kötetei időrendben

- 1909 - Levelek Írisz koszorújából
- 1911 - Herceg, hátha megjön a tél is
- 1916 - Recitatív
- 1920 - Nyugtalanság völgye
- 1925 - Sziget és tenger
- 1929 - Az istenek halnak, az ember él
- 1934 - Versenyt az esztendőekkel!
- 1937 - Babits Mihály összes versei
- 1938 - Jónás könyve (elbeszélő költemény)

Az induló Babits költészetének jellemzői

- **Új tematika és új kötői szerep** jellemzi a költőt. Bölcséleti igénnyel lép föl (sok verse filozófiai problémáról szól), eltávolodik a vallomáslírától, számos tárgyias verset ír
- **Témák és formák sokasága** jellemzi a két kötetet (erre utal az első címe is, hiszen Írisz a szivárvány istennője)
- **Irányzati szempontból is sokszínű**: szimbolizmus, szecesszió, impresszionizmus
- Babits eredetileg filozófusnak készült, ebből (is) fakad hatalmas bölcséleti tudása. Nagyon sok filozófus hatott rá. A görög természetfilozófusok, Schopenhauer, Nietzsche, Bergson, William James és Kant...
- Néhány filozófiai probléma:
 - **Milyen a világ?** Mennyire ismerhető meg a világ, mi a látszat mögött megbúvó lényeg? (*A lírikus epilógja, Fekete ország*)
 - **Miért élünk? Hogyan élünk?** Miért élünk, ha úgyis meghalunk? Elkerülhető-e a szenvedés? Vagy ez az emberi sors? (*Esti kérdés, Óda a bűnhöz*)

Két ars poetica

Babits kérdező, kísérletező költő. Érzékeltetik ezt ars poeticái is. Előbbi nyitja, a második zárja az első kötetet:

In Horatium

- **cím jelentése** kettős: Horatius mellett vagy ellen. A vers mindkét jelentést kibontja: Ő is kevesekhez akar szólni. **De** nem az „arany középutat” hirdeti, hanem a **„soha-meg-nem-elégedés” költője akar lenni.**
- **Szerkezetileg három részre tagolódik:** a Horatius-idézet (1-4. sor) után az 5-16. sorban a görög természetfilozófusok nyomán a szüntelenül változó világot jeleníti meg, majd a 3. egységben levonja a következtetést: „Ekként a dal is legyen örökkön új”
- **Költészetfelfogását a hagyomány és az újítás egysége jellemzi:** „A régi eszme váltson ezer köpenyt,/ s a régi forma új eszmének/ öltönyeként kerekedjen újra”

A lírikus epilógja

- Költői törekvéseinek kudarcát vallja s magyarázza meg e szonett formájú ars poeticában. **A mű ellentétre épül:** „*a mindenséget vágyom versbe venni,/de még tovább magamnál nem jutottam*”. Ezt bontja ki az alkotás, **a lírai én magánya, bezártsága egyre fokozódik. Érzékletes metaforák fejezik ki ezt:** „börtön”, „vak dió”, „bűvös kör”, „az alany és a tárgy”, „ómega s az alfa”
- Ezzel párhuzamosan a világ is egyre halványul, a lírai én szomorúsága pedig nő, amit az indulatszavak is érzékeltetnek (beh, jaj)
- *Miért nem ismerhető meg a világ?* Az ok filozófiai. „A világ az én képzetem” - mondja Schopenhauer és Kant. Babits: „én vagyok az alany és a tárgy”

Messze... messze...

- A 9 strófából álló **Messze... messze... szerkezetileg két egységre tagolható**: az első 8 egy-egy országot mutat be, a 9.-ben a lírai én szomorúan állapítja meg: e sok szépséget együtt sohasem láthatja
- Nyolc strófa, **8 impresszionista hangulatfestő miniatűr**. A stílus nominális (főnevek, melléknevek), az uralkodó stíluseszköz a halmozás. Apró képekből, mozaikokból rakja össze az ország jellemzőit, méghozzá úgy, hogy elragadtatását is észrevesszük (pl. „*Mennyi kirakat, mennyi kép!*”). Vonzódását fejezi ki a „hon” utótagú megnevezés is
- A záróstrófa szomorúsága mögött itt is filozófiai okok húzódnak: **a teljesíthetetlen vágyak miatt szenvedünk** (Schopenhauer)

Spanyolhon. Tarka hímű rét.
Tört árnyat nyujt a minarét.
Bus donna barna balkonon
mereng a bibor alkonyon.

Olaszhon. Göndör fellegek.
Sötét ég lanyhul fülleteg.
Szökőkút víze fölbuzog.
Tört márvány, fáradt mirtuszok.

Göröghon. Szirtek, régi rom,
ködöt pipáló bús orom.
A lég sűrű, a föld kopár.
Nyáj, pásztorok, fenyő, gyopár.

Svájc. Zerge, bércek, szédület.
Sikló. Major felhők felett.
Sötétzöld völgyek, jégmező:
Harapni friss a levegő.

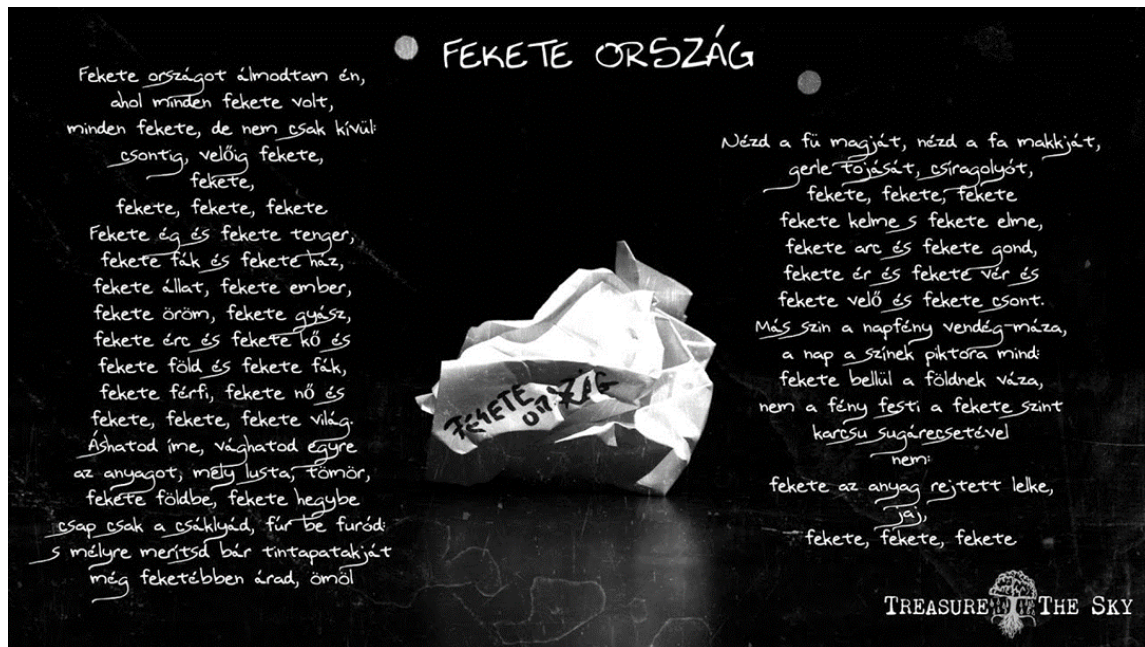
Némethon. Város, régi ház:
emeletes tető, faváz.
Cégérek, kancsók, ó kutak,
hizott polgárok, szűk utak.

Frankhon. Vidám, könnyelmű nép.
Mennyi kirakat, mennyi kép!
Mekkora nyüzsgés, mennyi hang:
masina, csengő, kürt, harang.

Angolhon. Hidak és ködök.
Sok kormos kémény füstölög.
Kastélyok, parkok, lapdatér,
mért legelőkön nyáj kövér.

Svédhon. Csipkézve hull a fjord,
sötétkék vízbe durva folt.
Nagy fák és kristálytengerek,
nagyarcu szóke emberek.

Ó mennyi város, mennyi nép,
Ó mennyi messze szép vidék!
Rabsorsom milyen mostoha,
hogy mind nem láthatom soha

- A vers szimbolista gondolati költemény
- Szerkezetileg két egységre tagolható:
 - Az első 14 sorban álmáról számol be a lírai én
 - A továbbiakban pedig értelmezi az álmot. Azt állítja, hogy **a világ csak kívülről színes, belül, a lényeket tekintve fekete**

- A feszültséget a beszédhelyzet is fokozza itt: önmagával folytat dialógust, önmegszólító verssel van dolgunk
 - Értelmezési lehetőségek: Mivel a fekete negatív jelentéstartalmú jelkép (a gyász, a szomorúság, a pusztulás kapcsolódik hozzá), a szimbólum azt sugallja, hogy **a rossz szerves tartozéka a világnak**
 - A költemény fő stíluseszközei: ismétlés, halmozás
 - A fekete melléknév ismétlése indulatot, ám játékosságot is kölcsönöz a szövegnek, többszólamúvá teszi. Jelentéssugallata ezért inkább kérdés, mint kinyilatkoztatás
- „**Babits kérdező költő**” – írta Németh. G. Béla

Esti kérdés

- Két én lakozik bennünk. Sokféle elnevezés van rájuk, az irodalom többnyire „nappalinak” és „éjszakainak” nevezi őket. Nappal a dolgunkat végezzük, este és éjszaka pedig rákérdezünk tevékenységünk értelmére...
- E kérdést teszi fel Babits gyönyörű verse is, amelynek egyetlen hatalmas versmondata kitágítja az időt, egyetlen pillanatba sűríti az egész életet. (A filozófiában először Bergson különböztette meg az órával mérhető objektív és a szubjektív időt)

- Szerkezetileg az **amidőn** kötőszó és az **olyankor** és **ott** utalószó tagolja három egységre a verset. Az első az est beköszöntését és a nyugalomra készülődő beszélőt mutatja be. A másodikban a lírai én emlékképei sorjáznak. A harmadikban a **„miért élünk?”- kérdése kerül a középpontba**
- Sugall-e a vers valamilyen választ?
- Nemes Nagy Ágnes szerint igen. Úgy látja: **a költemény bemutatta sok szépség adja az élet értelmét**
- Ha elfogadjuk, akkor eszmeileg is Bergson az ihlető: az élet értékes, még ha nem is tudjuk megmagyarázni (vitalizmus)

Babits költészete az első világháború alatt

- Mind világképe, mind poétikája átalakul ebben az időszakban
- Korábban nagy hatással volt rá az irracionizmus, most **a rendet és az értelmet állítja világképének középpontjába**. Ellenséget lát „a vak élmények tiszteletében, amely nem ismeri el az ész bíraskodási jogát az élmények fölött” (A veszedelmes világnézet, 1918). Felemeli szavát a háború ellen, magatartása a prófétáé
- **Beszédmódja, stílusa** is megváltozik: **az expresszionizmushoz közelít**. Mindent a kifejezés szolgálatába állít: sok ígét használ, képei erőteljesek, monumentálisak, a formabontó retorikai alakzatok is a mondanivaló felfokozott kiemelését szolgálják
- A háború borzalmaival öccse fontról küldött levelei is szembesítik. Először **Játszottam a kezével** (1915) című szerelmesversében bírálja („*nagyobb örömmel ontanám kis ujjáért a csobogó vért, mint száz királyért, lobogóért!*”), majd megírja irodalmunk két nagy reprezentatív háborúellenes alkotását: **Húsvét előtt** (1916), **Fortissimo** (1917)

Húsvét előtt

- A verset a költő 1916. március 26-án szavalta el a Nyugat matinéján, a Zeneakadémián. Felfüggesztették miatta tanári állásából
- **Műfaja: közösségi óda**, amely a rapszódia jegyeit is magán viseli. **A cím a krisztusi megváltással kapcsolja össze az ország (és Európa) sorsát**: arra utal, hogy a béke hozhatja el a feltámadást
- A beszélő a szörnyű malom jelképével idézi meg a háború pusztító erőit, s **feltétel nélküli békét hirdet**; kizárva a büntetés jogosultságát

- **Két nagy szerkezeti egységre tagolható**
 - Az első, hosszabbik rész laza időmértékes sorokból épül fel. **Egyetlen hatalmas körmondat alkotja**, amelyre a késleltetés és a fokozás jellemző. Négyyszer kezd hozzá („*S ha kiszakad ajkam, akkor is...*”), mire kimondja a BÉKE szükségességét. **Monumentális képek uralkodnak itt**, amelyek a nemzeti költészetre is utalnak (Berzsenyi, Vörösmarty, Petőfi)
 - **A falusi köszöntőkre emlékeztet** az ütemhangsúlyos második rész. Egy szebb élet vágya jelenik meg itt

Fortissimo

- A vers a Nyugat 1917. márciusi számában jelent meg, amelyet bevontak miatta, a költőt pedig istenkáromlás miatt perbe fogták
- **A cím** zenei műszó. Jelentése: a legnagyobb hangerővel. **Arra utal, hogy mindent meg kell tenni a háború ellen**
- Ebben is összekapcsolódik az önkívületi lélekállapot és a tanító célzat, akár a görög kardalban, ezért is nevezte Babits háború alatti líráját „**a kóruslélek költészetének**” Rába György
- **A szöveg négy egységre tagolódik:** Az első (1-4. sor) a (talán) alvó Istent jeleníti meg, akit fel kell ébreszteni, hogy vessen véget az öldöklésnek
- A másodikban az anyákat, a harmadikban a férfiakat biztatja a beszélő – előbbieket sírásra, utóbbiakat akár istenkáromlásra...
- A zárórészben vágyát fogalmazza meg a lírai én, akinek istenképe itt panteista (Isten=Természet), a természetbe szeretne visszaolvadni, hogy megszabaduljon az emberlét kínjaitól
- E befejezés a nyitánnyal együtt metafizikai távlatba helyezi és közvetve bírálja a háborút

A részvét és az értékőrzés lírikusa

- A háborút követően újabb stílusfordulat figyelhető meg Babits pályáján. Eltávolodik az indulás dekoratív és a háború alatti időszak harsány kifejezésmódjától, beszédmódja egyszerűsödik, letisztul
- Verseinek nagy része a harmincas évek közepéig két témakör köré csoportosítható:
 - Gyakori témája lesz a nélkülöző milliók iránt érzett **részvét**. A költő mély empátiával ugyanakkor tehetetlenül fordul felénk (Cigány a siralomházban)
 - Idegenül tekint a revizionizmus lázában égő korára, mert úgy érzi, megfélekedzik az örök értékektől. Fontos feladatának tartja az **értékőrzést** (A gazda bekeríti házát, Mint különös hírmondó). Neki is fáj Trianon, amelynek traumáját úgy igyekszik feldolgozni, hogy a **szellemi hazát** állítja a középpontba: a határok elválasztják, de a kultúra egybekapcsolja a magyarságot (**Hazám** című verse). A nemzeteket összekötő értékeket keresi Európában is: ezt a kultúra mellett főként a kereszténységben találja meg

Cigány a siralomházban, 1926

- Jól érzékelteti költészetének megváltozását ez az **ars poeticája**. A cigány a költőt, a siralomház a gonosz világot jelképezi
- A vers rájátszik Vörösmarty híres versére (A vén cigány) s utal Munkácsy Siralomház című festményére is
- Szerkezetileg **három egységre tagolható**. **Az első költészetét tekinti át**. Korai lírájának műgondját a **bogár-**, a háború alattit a **trombitahang-hasonlattel** jellemzi. A jelent a **könny-hasonlattel** mutatja be a harmadik versszakban

Munkácsy Mihály: Siralomház

- **A változást a második részben** az elesettek (nagyvárosi szegénysors) iránti részvétellel **indokolja** (4-6. strófa)
- Az utolsó (7-8.) összefoglal, a záró kérdés pedig a tehetetlenséget emeli ki

A gazda bekeríti házát

A tanító ódára és az ars poeticára egyaránt emlékeztető vers három alapmotívumból építkezik:

- **A kert** a követendő magatartást, a **keresztény humanizmus értékeihez való ragaszkodást jelképezi**. Ezt emeli ki a szerzetes-hasonlat is a befejezés felszólításában
- **A tavasz a szebb jövő szimbóluma**, egy olyan koré, amelyben az értékek a helyükre kerülhetnek

- A jelenre és a fenyegető jövőre az őszi és a téli képek utalnak. **A kort megjelenítő természeti képek az eszmei zűrzavart és az elszabadult ösztönöket emelik ki** („vad zaj, tusa, tánc”, „lárma és rángás”, „vak kacaj”)

Kilátás az esztergomi Babits-házból

Mint különös hírmondó

- Versenyt az esztendőkkal című kötetének (1934) címadó verse 1930-ban keletkezett. Az érett költő alapfelismerését fogalmazza meg különleges erővel: **nem szabad megfeledkeznünk az emberi lét nagy kérdéseiről és az örök értékekről**
- Egyetlen mondata egyetlen hasonlatot bont ki: „Mint különös hírmondó, aki nem tud semmi újságot... úgy vagyok én is nagy hír tudója...”
- Az alkotás első része a költőt rajzolja, aki az örök dolgokra a „hírekre” figyel, nem érdeklik a napi „újságok”

- A második részben a beszélő leszáll a völgybe, hogy megvigye a hírt: „ősz van”. **Az ősz többértelmű szimbólum**, nem csupán létünk végeességére utal, de a világ egységére, az ember és Isten harmóniájára is:

”forrong a világ, napok állnak

versenyt az évekkel, évek a századokkal, az őrült népek nyugtalanok: mit számít? én csak az ősze nézek, az őszt érzem, mint bölcs növények és jámbor állatok, érzem, a föld hogy fordul az égnek aléltabb

tájaira, s lankad lélekzete, mint szeretőké -
óh szent Ritmus, örök szerelem nagy ritmusa, évek ritmusa, Isten versének ritmusa - mily kicsi minden emberi történés! a tél puha lépteit hallom,

jó a fehér tigris, majd elnyújtózik a tájon,
csattogtatja fogát, harap, aztán fölszedi lomha tagjait s megy, hulló szórétól foltos a rétség,
megy s eltűnik az új tavasz illatos dzsungelében.”

Szembenézés a halállal

- Babits szerint a halálhoz való viszony jellemünk lényegét világítja meg.
„Mondd meg, mit jelent számodra a halál, és megmondom ki vagy” – írta egyik esszéjében (Könyvről könyvre, 1938)

- Halállal foglalkozó versei közül kiemelkedik a Balázsolás és az Ősz és tavasz között
- Előbbi 1938-as gégeműtétje előtt íródott. A torokbetegségben szenvedők védőszentjéhez, **Szent Balázshoz könyörög benne**, nem gyógyulásért, hanem **a halál bölcs elviseléséért:**

*„Segíts! Te már mindent tudsz, túl vagy mindenen,
okos felnőtt! Te jól tudod,
mennyi kint bír az ember, mennyit nem sokall
még az Isten jósága sem,
s mit ér az élet... S talán azt is, hogy nem is
olyan nagy dolog a halál.”*

Ősz és tavasz között

- Műfaja **filozófiai dal**. Témája a **halállal való szembenézés**: kibeszéli, artikulálja a szenvedést, hogy elviselhetővé tegye. Illyés írja a Bartókban: *„aki szépen kimondja a rettenetet, azzal föl is oldja”*
- A 10 strófából álló alkotást a refrén **öt kétversszakos egységre** tagolja. A képek mindegyike a halál felé mutat, és a refrén fájdalmas felkiáltásában összegződik: *„Jaj, meg kell halni, meg kell halni”*.

- Az emberi sors az évszakváltással kerül párhuzamba, amely a 7. strófában szétválik, hiszen az emberi élet telét nem követi tavasz
- A mű **különböző stílusirányzatokat és hangnemeket ötvöz egységbe** (a nyitókép naturalista, a záró szecessziós...), s rájátszik a magyar hagyományra, pld. Arany János költészetére is (*„Mennyi munka maradt végezetlen!/ S a gyönyörök fája megszedetlen...”*)
- Verselése ütemhangsúlyos (háromütemű 10-esekből áll), gyakoriak a rágímek. Ez is a hagyomány fontosságát jelzi és a dalszerűséget erősíti

BABITS MIHÁLY

JÓNÁS KÖNYVE

NYUGAT KIADÓ ÉS IRODALMI R.T.

- Utolsó nagy műve, a Jónás könyve (1938) az újklasszicizmus vonulatába illeszkedik: alkotó módon használja föl a tradíciót
- Cselekménye viszonylag hűségesen követi bibliai históriát, az engedetlen próféta történetét: Jónás azt a feladatot kapja az Úrtól, hogy menjen Ninivébe, ahol „megáradt a gonoszság” ... Ám Jónás „rühellé a próféataságot”, másik hajóra száll. Vihar tör ki miatta, a tengerbe dobják. Itt egy cethal gyomrában tölt három napot, ami ráébreszti: vállalnia kell a küldetést
- Ninivében 3 napon át hirdeti hasztalan: Isten 40 nap múlva megsemmisíti a várost, ha nem térnek meg. Az Úr végül mégis megkegyelmez Ninivének, s a hiú Jónást is megleckézteti...

Istenkép, műfaj

- Babits műve egy lényeges ponton tér el az eredetitől: **ott egy megtért város kap kegyelmet, itt egy bűnös.** Miről árulkodik ez?
- Arról, hogy Babits istene más mint a Bibliáé, akiben egységben van a végtelen igazságosság és a szeretet. **Az ő istene Nemes Nagy Ágnes szerint a Talán.** Azaz: Ninive rászolgált a pusztulásra, de hátha mégis megmenekülhet...
- Deista istenkép ez (mint a Nyugat többi nagyjaié): nem Isten léte, hanem az isteni gondviselés a kérdéses számára

- Az alkotás műfaja **példázat. Arról szól, miként viszonyuljon az ember az Istentől elfordult modern világhoz.** A modern világ jelképe Ninive, az emberé Jónás, akibe a szerző számos önéletrajzi vonást is beépített (alul Würz Ádám grafikái)

Mondanivaló

- Mit tehet ma a művész és az ember? Mi a hiteles magatartásforma? – ez a fő témája a Jónás könyvének
- A kérdésre az Úr Jónásnak adott leckéiből kaphatjuk meg a választ
 - 1. lecke: **nem lehetünk gyávák, bátorságra van szükség.** A cethal gyomrában szenvedő Jónás belátja: „vétkesek közt cinkos aki néma./Atyajafiáért számot ad a testvér:/nincs mód nem menni ahova te küldtél.” Azaz, ha baj van, cselekednünk kell. A művész nem maradhat néma, az ember nem maradhat tétlen. A próféta szerep nagyjából ezt takarja Babitsnál
 - 2. lecke: **nem lehetünk önzők és hiúk, önzetlennnek és szerénynek kell lennünk.** Isten erre a tök elpusztításával ébreszti rá a Ninive megbüntetését követelő Jónást

- 3. lecke: **sohasem szabad föladnunk a reményt.** Lehet, hogy az európai civilizáció megérett a pusztulásra, de hátha mégis megmenekülhet. Hiszen látja az Úr, „*hogy egyik-másik/ szívben még Jónás szava kicsirázik*”. S maga is csodálattal tekint Ninive értékeire:

„És én ne szánjam Ninivét, amely
évszázak folytán épült vala fel?
melynek tornyai vetekedve kelnek?
mely mint egy győztes harci tábor terjed
a sivatagban, és utcái mint
képeskönyv amit a történet irt,
nyilnak elém? Ne szánjam Ninivének
ormát mely lépcsőt emel a jövőnek?
A várost amely mint egy fáklya égett
nagy korszakokon át, és nemzedékek
éltek fényénél, s nem birt meg vele
a sivatagnak annyi vad szele?...

Bizd azt reám, majd szétválasztom én.
A szó tiéd, a fegyver az enyém.
Te csak prédikálj, Jónás, én cselekszem....”